

הצעות חוק וחוקים מפלים בישראל

יולי 2012

הבחירות לכנסת ה-18, בפברואר 2009, העלו את אחת הקואליציות הימניות ביותר בתולדות ישראל. מיד לאחר שנכנסו לתפקידם החלו חברי הכנסת להציף את בית המחוקקים בהצעות חוק המופנות – ישירות או בעקיפין – האזרחים הערבים, נגד הפלסטינים בשטחים הכבושים ונגד הפליטים הפלסטינים. באמצעות הצעות חוק וחוקים אלה, שממשיכים לעלות באופן תכוף, חברי הכנסת מנסים לנשל את האזרחים הערבים מאדמותיהם ולהדיר אותם מנכסיהם; להפוך את אזרחותם מזכות יסוד להטבה על תנאי; לפגוע ביכולתם וביכולת של נציגיהם בכנסת להשתתף בחיים הפוליטיים במדינה; להפוך ביטויים פוליטיים או פעולות פוליטיות המטילים ספק באופיה היהודי או הציוני של ישראל לעבירות פליליות; ולתת לאזרחים יהודים עדיפות בהקצאת משאבי המדינה, באופן המרחיב את הפערים החברתיים והכלכליים בין אזרחי המדינה. חלק מהחוקים ומהצעות החוק מכוונים לעקוף, להקדים או להפוך פסקי דין של בג"ץ המגינים על זכויות שונות. עוד מגמה חדשה בחקיקה היא השימוש שעושה המדינה בהקצאת תקציבים להגבלת זכויות חוקתיות (לדוגמה, קיצוץ בתמיכה הממשלתית בתוכניות שונות, על בסיס של השקפות פוליטיות או אידיאולוגיות). פעולות מפלות או מדיניות מפלה שנוקטת המדינה נגד אזרחיה הערבים אינן עניין חדש; הן קיימות מאז הקמת המדינה. אבל בתקופת שלטונה של הממשלה הנוכחית, חלקים גדולים ממדיניות זו מעוגנים בחקיקה.

בשנת 2011 חלה הקצנה נוספת בחוקים האנטי-דמוקרטיים והמפלים שהתקבלו ובהצעות החוק שהונחו על שולחן הכנסת. מינואר עד אפריל 2011 נחקקו כמה חוקים המאיימים על זכויותיהם של האזרחים הערבים ופוגעים באינטרסים הלגיטימיים שלהם על בסיס שייכותם הלאומית. החוקים מתייחסים למגוון רחב של זכויות, ובהן הזכות לקרקע, הזכות לאזרחות, הזכות להשתתפות פוליטית, הזכות לחופש הביטוי ולחופש ההתאגדות, הזכות למשפט הוגן והזכות לחופש מעינויים ומהתעללות.

בין החוקים שאושרו ב-2011, המפורטים להלן, נכללים חוק ועדות הקבלה; תיקון לחוק המקרקעין; החוק לביטול אזרחות בגין מעשה טרור או ריגול; "חוק הנכבה"; חוק שלילת שכר וגימלאות מחבר כנסת או חבר כנסת לשעבר בשל עבירה; ו"חוק מימון עמותות על ידי ממשלות זרות".

מסמך זה מכיל רשימה של 31 חוקים חדשים והצעות חוק המונחים עתה על שולחן הכנסת, המפלים את בני המיעוט הערבי בישראל, מאיימים על זכויותיהם כאזרחי המדינה ובכמה מקרים פוגעים בזכויות של הפלסטינים תושבי השטחים. המסמך גם מתעד סדרה של הצעות חוק שנועדו לצמצם במידה ניכרת את המימון שמקבלים ארגוני זכויות אדם ממשלות זרות ולהגביל את פעילותם. חקיקה זאת תפגע באופן מיוחד בארגוני זכויות אדם ערביים בישראל. מסמך זה אינו מתיימר לפרט את כל החקיקה המפלה ו/או הגזענית התלויה ועומדת כעת בכנסת. הוא מפרט הצעות חוק משמעותיות, ובהן אלה שאושרו על ידי ועדת השרים לחקיקה. עדאלה עוקב מקרוב אחרי התפתחויות מדאיגות אלו והגיש לבג"ץ עתירות רבות, שבהן טען כי חוקים אלה אינם חוקתיים. חקיקה זאת מגלמת מגמה של רמיסת חופש ההתאגדות וחופש הביטוי ואפליה על בסיס של שייכות לאומית. למרבה הצער, היא משקפת היטב את השיח הציבורי והפוליטי בישראל, הרואה בפלסטינים אזרחי ישראל ובנציגיהם בכנסת איום על אופיה של המדינה. כשיקוף של השיח הרווח, החקיקה

הזאת מלווה בסדרה של כתבי אישום פליליים שהוגשו נגד חברי כנסת ערבים ושל צעדי ענישה שנקטה נגדם הכנסת.

קרקע ותכנון

חוקים חדשים

1. חוק מינהל מקרקעי ישראל, התשס"ט-2009

החוק, שאושר בכנסת ב-3 באוגוסט 2009, ממסד הפרטה נרחבת של קרקעות. על פי החוק, רוב הקרקעות שבבעלותם של פליטים פלסטינים ושל עקורים פנימיים (המוחזקות כיום בבעלות המדינה ומוגדרות "רכוש נפקדים"), חלק מהקרקעות של כפרים ערביים שנהרסו ופונו וקרקעות שהופקעו מאזרחים ערבים יכולות להימכר למשקיעים פרטיים ובעליהן לא יוכלו לתבוע פיצויים בעתיד. קרקעות אלה, ששטחן הכולל הוא 800 אלף דונם, כוללות רכוש של פליטים המצוי כיום בערים מעורבות או קרקעות שעברו פיתוח שסומנו לפיתוח בתוכניות מתאר. החוק גם מעניק משקל מכריע לנציגי קק"ל במועצת רשות המקרקעין (שישה מ-13 חברי המועצה יהיו אנשי קק"ל), גוף חדש שהוקם על פי חוק זה, שיבוא במקומו של מינהל מקרקעי ישראל, המנהל 93% מאדמות המדינה.¹

[נייר עמדה | נוסח החוק](#)

2. תיקון לפקודת המקרקעין (רכישה לצורכי ציבור), 1943

חוק זה, שנחקק בתקופת המנדט הבריטי, מאפשר לשר האוצר להפקיע קרקעות ל"צורכי ציבור". המדינה עשתה שימוש נרחב בחוק זה, יחד עם חוקים אחרים כמו חוק רכישת מקרקעין, התשי"ג-1953, וחוק נכסי נפקדים, התשי"ו-1950, כדי להפקיע קרקעות פלסטיניות. התיקון החדש, שאושר בכנסת ב-10 בפברואר 2010, מאשר את בעלות המדינה על אדמות שהופקעו על פי חוק זה, גם במקרים שבהם אדמות אלה לא שימשו לצורך שלשמו הופקעו. התיקון מאפשר למדינה לא להשתמש באדמה המופקעת לצורך המקורי שלשמו הופקעה במשך 17 שנה ומונע מבעלי הקרקע את האפשרות לדרוש את החזרת הקרקע המופקעת שלא שימשה לצורך שלשמו הופקעה גם אם זו הועברה לצד שלישי, או אם עברו יותר מ-25 שנה מאז ההפקעה. התיקון מעניק לשר האוצר סמכויות רחבות יותר להפקיע קרקעות "לצורכי ציבור". לפי החוק, צורכי ציבור כוללים הקמת יישובים ופיתוחם. החוק גם מאפשר לשר האוצר להכריז על צורכי ציבור חדשים. החוק החדש נועד למנוע מאזרחי ישראל הערבים להגיש תביעות בדרישה להחזיר להם קרקע שהופקעה, ואולם מאז שהופקעו הרוב המכריע של הקרקעות בבעלות פלסטינית וחלקים גדולים מהן הועברו לצדדים שלישיים, ובהם מוסדות ציוניים כמו קק"ל, חלפו יותר מ-25 שנים. החוק עוקף את פסק הדין של בג"ץ בתיק **קריסיק** (בג"ץ 2390/96), שחייב את הרשויות להחזיר אדמה מופקעת שלא שימשה לצורך המקורי שלשמו הופקעה.

¹ ראו בג"ץ 9205/04, עדאלה נ' מינהל מקרקעי ישראל ואח' (תיק תלוי ועומד). עדאלה הגיש עתירה זו לבג"ץ ב-2004, בדרישה לבטל מדיניות של מינהל מקרקעי ישראל (סוכנות של המדינה), המאפשרת למינהל לשווק ולהקצות

אדמות בבעלות קק"ל במכרזים הפתוחים רק ליהודים.

3. תיקון לחוק הרשות לפיתוח הנגב, התשנ"א-1991: יישובי בודדים

"יישובי בודדים" הם כלי שבאמצעותו מספקת המדינה למשפחות יהודיות שטחים של מאות דונמים, ולפעמים אלפי דונמים, לשימושן הבלעדי. כך נשארות קרקעות אלה מחוץ להישג ידם של הערבים אזרחי ישראל בנגב. בנגב יש כ-60 יישובי בודדים, ששטחם הכולל הוא 81 אלף דונם. רבים מיישובי הבודדים הוקמו ללא היתר ובניגוד לחוקי התכנון. התיקון, שאושר ביולי 2010, מנסח כלים משפטיים המאפשרים הכרה בכל יישובי הבודדים בנגב ומעניק לרשות לפיתוח הנגב את הסמכות להמליץ למינהל מקרקעי ישראל על הקצאת אדמות ליישובי בודדים. התיקון עבר בעקבות פסיקה של בג"ץ מיוני 2010, שאיפשרה הכרה ביישובי בודדים בנגב שהם חלק מתוכנית "דרך היין". פסיקת בית המשפט ניתנה בעתירה שהגישו עדאלה, במקום ופורום דו קיום בנגב בשנת 2006 נגד תוכנית דרך היין.² בעוד שהתיקון מעניק מעמד רשמי ליישובי הבודדים, שנהנים מכל השירותים הבסיסיים, -100 90 אלף התושבים בכפרים הערביים הבדוויים בנגב, כולם אזרחי ישראל, חיים בלי השירותים הבסיסיים ביותר. בפסק הדין לא התייחס בית המשפט לטיעוני העותרים בנוגע לאי-שוויון בחלוקת הקרקעות ולאפליית הכפרים הלא מוכרים, הטבועים בתוכנית.

[הודעה לעיתונות](#) | [נוסח החוק \(עמ' 591-593\)](#)

4. חוק "ועדות הקבלה"

חוק ועדות הקבלה, שאושר ב-22 במרס 2011, מעגן בחקיקה את פעילותן של "ועדות הקבלה" הפועלות ב-475 יישובים כפריים ויישובים קהילתיים (שבהם מתגוררות עד 400 משפחות) שנבנו על "אדמות מדינה", בעיקר בנגב ובגליל.³ החוק מותיר לוועדות הקבלה, גופים הבוחרים מועמדים לרכישת יחידות דיור ומגרשים לבנייה, שיקול דעת מלא בנוגע לקבלת מועמדים או דחייתם. בוועדות, המונות חמישה חברים, יש נציג מטעם הסוכנות היהודית או ההסתדרות הציונית – ישויות ממשלתיות למחצה המצהירות בגלוי כי הן פועלות באופן בלעדי לטובת העם היהודי. בעוד אחד מסעיפי החוק מדגיש את החובה לכבד את הזכות לשוויון ולמנוע אפליה, החוק מאפשר לוועדות לדחות מועמד ש"אינו מתאים לחיי חברה בקהילה" או להחליט על דחייה בגלל "חוסר התאמה

² ראו בג"ץ 2817/06, עדאלה ואח' נגד המועצה הארצית לתכנון ובנייה ואח' (פסק הדין ניתן ב-15 ביוני 2010). <http://adalah.org/heb/?mod=articles&ID=929>. פסק הדין: http://www.old-adalah.org/newsletter/eng/jun10/docs/decision2817_06.pdf

³ בעקבות חקיקת החוק הגיש עדאלה עתירה לבג"ץ מטעם ארגוני חברה אזרחית המייצגים קבוצות שהדרתן מיישובים קהילתיים מעוגנת בחוק (בג"ץ 2504/11, עדאלה ואח' נגד הכנסת ואח'). ב-2007 עתר עדאלה לבג"ץ בהתנגדות למדיניות שלפיה פועלות ועדות הקבלה, בשם משפחת זבידאת – משפחה ערבית שנדחתה על ידי ועדת הקבלה ביישוב הקהילתי רקפת בנימוק המשפיל של "אי התאמה חברתית" (בג"ץ 8036/07, פאתינה אבריק זבידאת ואח' נגד מינהל מקרקעי ישראל ואח'). במאי 2010 הגיש עדאלה עתירה מתוקנת נגד החלטה חדשה של מינהל מקרקעי ישראל, המאשרת את הפעלתן של ועדות קבלה והשימוש שהן עושות בקריטריון "התאמה חברתית". ראו [הודעה לעיתונות](#) מ-28 ביולי 2010. הדיון הבא בתיק נקבע ל-6 בדצמבר 2012.

למרקם החברתי-תרבותי של היישוב הקהילתי". מינהל מקרקעי ישראל קבע קריטריון שרירותי ומדיר – "התאמה חברתית" – כדי לעקוף את ההחלטה התקדימית של בג"ץ בפסק הדין בעניין קעדאן משנת 2000,⁴ שבו קבע בית המשפט שהשימוש שעושה המדינה בסוכנות היהודית כדי להדיר ערבים מאדמות מדינה מהווה אפליה על בסיס לאומי. החוק גם מסמיך ועדות קבלה לאמץ קריטריונים שקובעים יישובים בעצמם, על סמך "מאפיינים ייחודיים". סמכות זאת ניתנת גם ליישובים קהילתיים שהגדירו את עצמם בעלי "חזון ציוני".

במרס 2011 הגישו עדאלה והאגודה לזכויות האזרח עתירות לבג"ץ, שבהן דרשו לבטל את החוק. בתגובה שהגיש לבית המשפט בינואר 2012 ביקש היועץ המשפטי לממשלה לדחות את העתירות, בטענה שהן מקדמיות ותיאורטיות, מכיוון ששום ועדת קבלה עדיין לא השתמשה בחוק כדי לדחות מועמד שביקש להתקבל ליישוב קהילתי. היועץ המשפטי הוסיף שהחוק מאפשר ליישובים לבחון את מידת ההתאמה של מועמדים לחיי הקהילה ואת יכולתם להשתלב במרקם החברתי-התרבותי הקיים של היישוב (כל היישובים הם יהודיים). המדינה טענה גם שהחוק אוסר על הדרה על בסיס גזע, דת, מגדר או לאום. היועץ המשפטי לממשלה מציג עמדה בעייתית, מכיוון שהיא מצדיקה אפליה של אנשים המבקשים לגור על אדמות ציבור; יישובים אלה הם 46% מכל היישובים בישראל ו-65% מהיישובים הכפריים. החוק יוביל באופן בלתי נמנע לאפליה של אזרחים ערבים ולהדרה של קבוצות שוליים אחרות, כמו הומואים, בעלי מגבלות, משפחות חד-הוריות ומזרחים.

[הודעה לעיתונות 1](#) | [הודעה לעיתונות 2](#) | [נוסח החוק](#) (עמ' 683-686)

5. חוק מקרקעי ישראל (תיקון מס' 3), התשע"א-2011

החוק, שעבר במרס 2011, מונע מכל אדם או איגוד (פרטי או ציבורי) למכור אדמה או להשכיר נכס לתקופה העולה על חמש שנים, להעביר או להוריש זכויות בעלות פרטיות בישראל ל"זרים". לפי החוק, זר הוא כל אדם שאינו תושב ישראל או אזרח ישראל, או אינו יהודי – הזכאי אוטומטית לעלות לישראל לפי חוק השבות. החוק קובע כי פליטים פלסטינים – הבעלים המקוריים של הקרקע, שלפי החוק הבינלאומי זכאים לחזור לאדמתם או לקבל את רכושם – הם "זרים", כמו כל אדם שאינו בעל מעמד של אזרח או תושב בישראל מלבד יהודים. בעבר ראה החוק הישראלי בפליטים הפלסטינים "נפקדים", וישראל לקחה חסות על קנינם ועל זכויות הקניין שלהם בתור "אפוטרופוס", שישמור על זכויותיהם עד למציאת פתרון פוליטי לסכסוך בין ישראל לפלסטינים.⁵

[נוסח החוק](#) (עמ' 754-756)

[הצעות חוק תלויות ועומדות](#)

⁴ בג"ץ 6698/95, קעדאן נגד מינהל מקרקעי ישראל ואח' פד 54(1) 258. פסק הדין ניתן במרס 2000.

⁵ למאמר פרשנות על החוק, ראו מאמרן של עורכות הדין חנין נעאמנה וסוהאד בשארה מעדאלה, "חוק הארץ המובטחת". [הירחון האלקטרוני של עדאלה](#), גיליון מס' 82, מאי 2011.

<http://www.adalah.org/upfiles/The%20Law%20of%20the%20Land%20of%20Return%202011%20-%20Hebrew.pdf>

6. תזכיר חוק הסדרת התיישבות הבדווים בנגב, התשע"ב-2012

הצעת "חוק תוכנית פראוור" הוגשה ב-3 בינואר 2012, בעקבות אישור הדו"ח שהגישה הוועדה שמינתה הממשלה להסדרת התיישבות הבדווים בנגב, המוכרת בכינוי "ועדת פראוור".⁶ אם תאושר הצעת החוק, יפוגו בכפייה עשרות אלפי ערבים בדווים אזרחי ישראל מבתיהם ומאדמותיהם בכפרים הלא-מוכרים. כמה מהכפרים האלה קיימים עוד מלפני הקמת המדינה; כפרים אחרים הוקמו לאחר שהממשל הצבאי, שתחת שליטתו היו הערבים אזרחי ישראל ב-18 השנים הראשונות של ישראל, הורה על עקירה ויישוב מחדש של תושביהם. האזרחים הבדווים שייפגעו מהצעת החוק ירוכזו בעיירות בתכנון ממשלתי שאינן הולמות את אורח חייהם. הפיצוי המוצע להם אינו הולם. הצעת החוק כוללת שלושה מרכיבים עיקריים: היא קובעת את תנאי הזכאות להגשת תביעות בעלות ולקבלת פיצויים, ולו מינימליים, על קרקעות; היא משרטטת קווים לתכנון התיישבות קבע ערבית בדווית באזור מסומן ומוגבל בנגב; והיא מפרטת תוכנית לפיתוח חברתי-כלכלית של העיירות הבדוויות הקיימות, כדי שיוכלו לקלוט את האוכלוסייה המפונה. לאחר שהצעת החום פורסמה, יזמה הממשלה פרק זמן לשימוע, בניהולו של השר בני בגין. עדאלה והאגודה לזכויות האזרח הגישו הסתייגויות מהצעת החוק באפריל 2012.

[הצעת החוק](#) | [הודעה לעיתונות](#)

זכויות כלכליות, חברתיות ותרבותיות

חוקים חדשים

7. חוק היעילות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התוכנית הכלכלית ל-2009-2010), התשס"ט-2009

א. אזורי עדיפות לאומית

חלק מחוק זה מתייחס ל"אזורי עדיפות לאומית". הוא מעניק לממשלה שיקול דעת גורף לסווג יישובים, כפרים ואזורים כאזורי עדיפות לאומית ולהקצות להם משאבים ניכרים מתקציב המדינה ללא קריטריונים, בסתירה לפסק דין תקדימי של בג"ץ מ-2006,⁷ שבו קבע בית המשפט כי החלטת ממשלה מ-1998 שסיווגה 553 יישובים יהודיים ורק ארבעה כפרים ערביים קטנים כאזורי עדיפות לאומית א' בתחום החינוך היתה בלתי חוקתית. ב-20 ביוני 2010, לאחר ארבע שנים שבהן לא יישמה המדינה את פסק הדין והתקיימו דיונים נוספים בבית המשפט, הגיש עדאלה עתירה חדשה וכן בקשה לביזיון בית המשפט נגד ראש הממשלה, מכיוון שהממשלה לא יישמה את פסק הדין וכתוצאה מכך נמשכת אפלייתם של הערבים אזרחי ישראל.⁸ בפברואר 2011 דחה בג"ץ את העתירה לאחר

⁶ הממשלה אישרה את המלצות הוועדה ב-11 בספטמבר 2011. לפרסומים, ניתוח ומסמכים המתייחסים לתוכנית לעקור את האזרחים הערבים הבדווים, ראו "[תוכנית פראוור](#)": דו"ח מיוחד של עדאלה.

⁷ בג"ץ 2773/98 ובג"ץ 11163/03, ועדת המעקב העליונה לציבור הערבי בישראל נ' ראש ממשלת ישראל. פסק הדין ניתן בפברואר 2006. העתירה הוגשה על ידי עדאלה.

⁸ דיון בבית המשפט נקבע ל-2 בפברואר 2011.

שפרקליטות המדינה הודיעה כי הממשלה אינה מיישמת עוד את ההחלטה שבית המשפט פסל ושהחוק החדש לא האריך את תוקפה.⁹

[הודעה לעיתונות](#) | [בקשה לביזיון בית המשפט](#) | [נוסח החוק](#) (עמ' 261-264)

ב. חיסונים וקיצבאות ילדים

סעיף נוסף של החוק קובע כי ילדים שאינם מקבלים חיסונים לפי תוכנית משרד הבריאות לא יוכלו להמשיך לקבל מהמדינה תמיכה כספית באמצעות קיצבאות ילדים. תנאי זה פוגע בעיקר בילדים ערבים בדוויים בנגב, שהם רוב הילדים שאינם מקבלים חיסונים, בשל היעדר גישה לשירותי בריאות. לפיכך, התנאי שנוסף לחוק מפלה אותם על בסיס שייכותם הלאומית. משרד הבריאות סגר לאחרונה תחנות טיפת חלב שפעלו בשלושה יישוביים בדוויים, שבהן ילדים יכלו לקבל את החיסונים, ושב ופתח אותן רק לאחר שעדאלה פנה לבג"ץ.¹⁰ ב-7 באוקטובר 2010 הגשנו עתירה לבג"ץ בדרישה לבטל את התיקון לחוק, שנכנס לתוקף ב-15 בדצמבר 2010.¹¹

[הודעה לעיתונות](#) | [העתירה](#) | [נוסח החוק](#) (עמ' 211-215)

8. חוק לשלילת תשלומים מחבר כנסת ומחבר כנסת לשעבר בשל עבירה, התשע"א-2011

בפברואר 2011 אישרה הכנסת את חוק שלילת תשלומים מחבר כנסת ומחבר כנסת לשעבר בשל עבירה, התשע"א-2011. לפי חוק זה, הכנסת יכולה לעכב תשלום שכר וגמלאות לחבר כנסת בפועל או לחבר כנסת לשעבר, אם היועץ המשפטי לממשלה קבע כי הם חשודים בעבירה או שהורשעו בעבירה שהעונש עליה הוא לפחות עשר שנות מאסר, ושאינם מתייצבים לחקירה פלילית או למשפט, גם אם הסיבה לכך היא שהייה מחוץ לגבולות המדינה. העבירה המיוחסת אמורה להתבצע בתקופה שבה החשוד היה חבר כנסת. הצעת החוק עלתה בעקבות יציאתו לגלות של חבר הכנסת לשעבר ד"ר עזמי בשארה מבל"ד, שעזב את ישראל במרס 2007 לאחר שהמטרה הודיעה כי הוא חשוד בהעברת מידע לחזבאללה במלחמת לבנון השנייה. המדינה לא הצביעה על ראייה ברורה כלשהי נגד ד"ר בשארה. אם יש נגדו ראיות, הן נשמרות בחשאי ולא הוגש נגדו כתב אישום. עובדות אלה מצביעות על אופיה השרירותי של הצעת החוק; אפילו חברי כנסת שאין נגדם ראיות ברורות יכולים להיפגע ולאבד את גמלתם.

[נוסח החוק](#) (עמ' 350-352)

9. חוק קליטת חיילים משוחררים, התשנ"ד-1994 (תיקון מס' 12), 2010

⁹ ראו [הודעה לעיתונות](#), פברואר 2011.

¹⁰ [בג"ץ 10054/09](#), [ודאד אל-הוואשלה ואח' נ' משרד הבריאות](#).

¹¹ [בג"ץ 7245/10](#), [עדאלה נ' שר הרווחה](#) (תיק תלוי ועומד). דיון נקבע ל-29 בנובמבר 2010.

לפי החוק החדש, שאושר ביולי 2010, כל סטודנט הרשום באוניברסיטה או במכללה, שהשלים את שירותו הצבאי והוא תושב "אזור עדיפות לאומית" כמו הנגב, הגליל או ההתנחלויות הלא-חוקיות בגדה המערבית, יהיה זכאי לקבל "חבילת פיצויים" הכוללת שכר לימוד מלא לשנת הלימודים הראשונה; שנה של לימודים קדם-אקדמיים; והטבות נוספות כמו דיור לסטודנטים. חבילת ההטבות מרחיקה לכת ומוסיפה להטבות הניכרות בלימודים שכבר ניתנות לחיילים משוחררים בישראל. ככלל, האזרחים הערבים פטורים משירות צבאי, ולפיכך הם מנועים מלקבל את ההטבות שהמדינה מעניקה לחיילים משוחררים וסובלים מאפליה בגלל שייכותם הלאומית. החוק החדש הולך בעקבות תיקון לחוק קליטת חיילים משוחררים מ-2008, המעגן בחוק את השימוש בשירות הצבאי כקריטריון לקביעת זכאותם של סטודנטים למגורים במעונות בכל מוסדות ההשכלה הגבוהה בישראל והמעניק למוסדות אלה שיקול דעת נרחב להעניק הטבות כלכליות נוספות לחיילים משוחררים, ללא קשר להטבות הניתנות להם לפי חוקים אחרים.¹² כמה הצעות חוק אחרות, שלפיהן קבלת הטבות שונות תותנה בהשלמה של שירות צבאי או שירות לאומי, עדיין עומדות לדין בכנסת.¹³

[הודעה לעיתונות](#) | [נייר עמדה](#) | [נוסח החוק](#) (עמ' 604-606)

הצעות חוק תלויות ועומדות

10. הצעת חוק זכויות למשרתים בשירות צבאי או לאומי, התש"ע-2010

לפי ההצעה, שעברה בקריאה טרומית בכנסת ב-5 ביולי 2010,¹⁴ יחידים ששירתו שירות צבאי או שירות לאומי יקבלו הטבות נוספות. הטבות אלה רחבות יותר בהיקפן מאלה שניתנו לפי חוק קליטת חיילים משוחררים (תיקון מס' 7 ותיקון מס' 12), התש"ע-2010. הצעת החוק מתייחסת לכמה הטבות, ובהן תשלום שכר לימוד במוסדות להשכלה גבוהה, הזכות לתעסוקה והזכות לקנות רכוש או אדמה. לדוגמה, לפי הצעת החוק אדם ששירת בצבא יהיה זכאי לתמיכה כלכלית כדי לסייע לו לכסות את שכר הלימוד במוסד להשכלה גבוהה. אדם כזה יהיה פטור מתשלומים למדינה בשנה הראשונה שאחרי השחרור משירות צבאי או אזרחי. חיילים משוחררים או אנשים ששירתו בשירות לאומי יקבלו גם סיוע בקניית דירה ראשונה. בנוסף, אם ההצעה תתקבל, היא תאפשר הקצאת מגרשים ודירות לחיילים לשעבר. על פי החקיקה הזאת, ההטבות שהוזכרו לעיל יתבססו על ההנחה שהשירות הצבאי או השירות הלאומי הם ביטוי של נאמנות למדינה. הערבים אזרחי ישראל מודרים מהטבות אלה, מכיוון שרובם המכריע פטורים משירות צבאי מסיבות היסטוריות ופוליטיות.

[הצעת החוק](#) | [דו"ח לאו"ם](#)

¹² התיקון אושר בעקבות פסיקה תקדימית של בית המשפט המחוזי בחיפה, שקיבל עתירה שהגיש עדאלה בשם סטודנטיות ערביות שלמדו באוניברסיטת חיפה. בית המשפט קבע שהשימוש בשירות הצבאי כקריטריון לקביעת זכאותו של סטודנט לחדר במעונות מפלה לרעה את הסטודנטים הערבים. בעתירה נטען כי האוניברסיטה אינה מוסמכת להוסיף הטבות לחיילים משוחררים, מעבר להטבות המוענקות להם לפי חוק קליטת חיילים משוחררים. ע"א 217/05, נעאמנה ואח' נ' אוניברסיטת חיפה. פסק הדין ניתן באוגוסט 2006.

¹³ ראו עדאלה והאגודה הערבית לזכויות האזרח, [עדכון לאיחוד האירופי](#), 4 ביוני 2009.

¹⁴ הצעת חוק מס' פ/2405/18.

11. הצעת חוק שירות המדינה (מינויים) (תיקון – אפליה מתקנת), התש"ע-2009

לפי הצעת החוק, שעברה בקריאה טרומית ב-26 בינואר 2011, אנשים ששירתו בצבא או בשירות לאומי יקבלו עדיפות בקבלה למשרות בשירות המדינה. בהצעת החוק נכתב כי אם שני מועמדים בעלי כישורים זהים מתמודדים על משרה בשירות המדינה, אך אחד מהם שירת בצבא או בשירות לאומי אזרחי והאחר לא, תינתן עדיפות למועמד הראשון בלי קשר לשאלה אם תפקידו בשירות הצבאי או האזרחי היה רלבנטי למשרה המוצעת. הצעת החוק מעניקה הטבות נוספות לחיילים משוחררים, בניגוד לסעיף 15א(א) לחוק שירות המדינה (מינויים), התשי"ט-1959 (תיקון משנת 2000), הקובע כי כל שר צריך לוודא כי המיעוט הערבי בישראל מקבל ייצוג הולם במשרדו. החוק מפלה את בני המיעוט הערבי, שרובם הגדול אינם משרתים בצבא מסיבות פוליטיות והיסטוריות. הערבים אזרחי ישראל סובלים מתת-ייצוג בשירות המדינה ולמעשה מעולם לא קודמו לעמדות שבהן מתקבלות הכרעות במשרדי הממשלה. היועץ המשפטי לממשלה הודיע כי הוא מתנגד להצעת החוק.

[הודעה לעיתונות](#) | [מכתב ליועץ המשפטי לממשלה](#) | [הצעת החוק](#)

זכויות אזרחיות ופוליטיות

חוקים חדשים

12. חוק המועצות האזוריות (מועד בחירות כלליות) (התשנ"ד-1994), תיקון מיוחד מס' 6, 2009

החוק, שאושר ב-16 בנובמבר 2009, מעניק לשר הפנים סמכות מוחלטת להכריז על דחייה של הבחירות הראשונות למועצה אזורית לאחר הקמתה לתקופה בלתי מוגבלת. בעבר קבע החוק שיש לקיים בחירות בתוך ארבע שנים מהקמתה של מועצה אזורית חדשה. הכנסת אישרה את החוק זמן קצר לפני מועד הבחירות המתוכנן במועצה האזורית אבו בסמה, שבה נכללים עשרה כפרים ערביים בדוויים בנגב שבהם מתגוררים כ-25 אלף תושבים. המועצה הוקמה לפני יותר משש שנים. כתוצאה מחקיקת החוק לא התקיימו בחירות למועצה האזורית והתושבים אינם זוכים לייצוג ואינם מנהלים את חייהם באופן עצמאי. כיום מנהלת את המועצה האזורית אבו בסמה ועדה ממונה, שרוב חבריה הם ישראלים יהודים שמונו לתפקיד על ידי שר הפנים. ב-27 באפריל 2010 הגישו עדאלה והאגודה לזכויות האזרח בישראל עתירה לבג"ץ בדרישה לבטל את התיקון. העותרים ביקשו מבית המשפט להורות לשר הפנים להודיע על קיום בחירות דמוקרטיות למועצה האזורית ללא דיחוי.¹⁵ הארגונים טענו שהחוק פוגע פגיעה קשה בערכים דמוקרטיים וכי על המדינה מוטלת החובה להבטיח בחירות סדירות, שקופות ודמוקרטיות. בדיון שהיה בפברואר 2011 הורה בית המשפט העליון לקיים את הבחירות למועצה האזורית אבו בסמה לא יאוחר מ-4 בדצמבר 2010.

[הודעה לעיתונות 1](#) | [הודעה לעיתונות 2](#) | [נוסח החוק](#) | [העתירה](#)

¹⁵ בג"ץ 3183/10, חוסיין אלרפיעה ואח' נגד שר הפנים ואח' (תיק תלוי ועומד). נקבע דיון בבית המשפט ב-9 בפברואר 2011.

13. חוק האזרחות (תיקון מס' 10) (ביטול אזרחות בשל הרשעה בעבירה), התשע"א-2011

החוק, שהתקבל ב-28 במרס 2011, מאפשר לבתי משפט לשלול את אזרחותם של מי שהורשעו בבגידה, בריגול, בסיוע לאויב בשעת מלחמה ובפעולות טרור כפי שהן מוגדרות בחוק איסור מימון טרור, התשס"ה-2005,¹⁶ אם שר הפנים ביקש מהם לעשות כך על פי פסק דין פלילי שניתן. אפשר לבטל אזרחותו של אדם רק אם הנאשם הוא בעל אזרחות כפולה או אם הוא מתגורר מחוץ לישראל (במקרה כזה החוק מניח שהאדם האמור הוא בעל אזרחות כפולה). אם האדם אינו בעל אזרחות כפולה ואינו מתגורר בחו"ל, יינתן לו או לה מעמד של תושבות בישראל במקום האזרחות. זהו מעמד נחות, שהזכות להשתתפות פוליטית של המחזיקים בו מוגבלת מאוד. ב-26 באוקטובר 2010 שלח עדאלה מכתב ליו"ר ועדת הפנים והגנת הסביבה בכנסת וביקש ממנו לא לתמוך בהצעת החוק. עדאלה טען שהמסלול הלגיטימי להתמודדות עם עבירות מסוג זה הוא המסלול הפלילי ושהצעת החוק היא חלק מסדרה של חוקים והצעות חוק המכוונים נגד האזרחים הערבים, בניסיון להפוך את אזרחותם לאזרחות על-תנאי, ברוח הסיסמה הימנית הקיצונית "אין נאמנות, אין אזרחות". התיקון החדש הזה בא בעקבות תיקון שהוכנס לחוק האזרחות ב-2008, שלפיו אפשר להפקיע את אזרחותו של אדם בנימוק של "הפרת אמונים או חוסר נאמנות למדינה".¹⁷ הפקעת האזרחות היא אחד הצעדים הקיצוניים ביותר העומדים לרשותן של מדינות. צעד זה עלול להביא לענישה אכזרית ולא מידתית, בעיקר אם הוא ננקט נגד קבוצה מסוימת של אזרחים.

[הודעה לעיתונות | החוק](#)

14. תיקון מס' 40 לחוק יסודות התקציב (חוק הנכבה)

"חוק הנכבה", שהתקבל ב-22 במרס 2011, מסמיך את שר האוצר לצמצם את המימון או התמיכה שמעניקה המדינה למוסד או לארגון, אם זה מקיים פעילות אשר דוחה את קיומה של ישראל כ"מדינה יהודית ודמוקרטית" או "מציין את יום העצמאות או את יום הקמת המדינה כיום אבל".¹⁸ באופן מסורתי, הפלסטינים מציינים את יום העצמאות כיום אבל לאומי ומקיימים באותו מועד אירועי זיכרון. החוק פוגע בזכויותיהם, מצמצם את חופש הביטוי שלהם והוא יגרום נזק משמעותי למוסדות חינוך וארגוני תרבות ויגביר עוד יותר את האפליה נגדם. החוק גם עשוי לפגוע פגיעה ממשית בעקרון השוויון ובזכותם של האזרחים הערבים לשמר את ההיסטוריה שלהם ואת תרבותם. החוק שולל מהאזרחים הערבים את הזכות לציין את הנכבה, שהיא חלק בלתי נפרד מההיסטוריה שלהם.¹⁹ ב-4

¹⁶ הצעת חוק מס' פ/18/2366, הוגשה ב-3 במאי 2010.

¹⁷ ראו, למשל, תיקון מס' 9 (סמכות להפקיע אזרחות) (2008) לסעיף 11 לחוק האזרחות, התשי"ב-1952. "הפרת אמונים" מוגדרת באופן רחב וכוללת אפילו התאקלמות או השגת מעמד של תושבות זמנית באחת מתשע מדינות ערביות או מוסלמיות ששמן ננקב בחוק וכן ברצועת עזה. החוק מאפשר הפקעת אזרחות גם אם לא הושגה הרשעה פלילית.

¹⁸ סעיף 3ב(א)(1) לחוק יסודות התקציב (תיקון – הוצאה אסורה), התשס"ט-2009, הצעת חוק מס' פ/18/1403, הוגשה ב-9 במרס 2010.

¹⁹ ב-4 במאי 2011 הגישו עדאלה, האגודה לזכויות האזרח והורים שילדיהם לומדים בבית ספר דו-לשוני עתירה לבג"ץ, בדרישה לקבוע ש"חוק הנכבה" הוא לא חוקתי. ראו הודעה לעיתונות של עדאלה: http://adalah.org/PressReleases_full_heb.asp?ID=2965&category_id=249. ראו גם מאמר מאת

במאי 2011 הגישו עדאלה, האגודה לזכויות האזרח וקבוצה של הורים לתלמידי בית ספר והורים לבוגרי בית ספר עתירה נגד החוק לבג"ץ. בינואר 2012 דחה בג"ץ את העתירה. בית המשפט קבע כי העתירה היתה מוקדמת מדי, מכיוון שהחוק עדיין לא הופעל נגד מוסד מסוים כלשהו.

[הודעה לעיתונות 1](#) | [הודעה לעיתונות 2](#) | [נוסח החוק](#) | [פסק הדין של בג"ץ](#)

15. חוק למניעת פגיעה במדינת ישראל באמצעות חרם, התשע"א-2011

"חוק החרם", שאושר ב-11 ביולי 2011, אוסר על אזרחי ישראל ועל ארגונים ישראלים לפעול לקידום הטלת חרם על מוסדות ישראלים או על התנחלויות ישראליות לא-חוקיות בגדה המערבית. החוק מאפשר להגיש תביעות אזרחיות נגד כל אדם הקורא להטיל חרם בשל יצירת "עוולה אזרחית" או נזק חדש. החוק מאפשר לבטל הקלות מס או זכויות משפטיות והטבות אחרות הניתנות לעמותות ישראליות, וכן למוסדות אקדמיים, תרבותיים ומדעיים המקבלים מימון מהמדינה, אם הם קוראים להטיל חרם על ישראל או מעורבים בחרם. בית המשפט יכול לפסוק כי יש לפצות או לחייב בנזיקין כל אדם או מוסד שקורא לחרם, גם אם לא הוכח שבפועל נגרם נזק בגלל החרם. יתרה מזו, החוק קובע כי אפשר לבטל הטבות שהמדינה נותנת לעסקים ישראלים, אם יכריזו בפומבי שלא יקנו חומרי גלם או סחורות שמיוצרות בשטחים הכבושים. באופן זה החוק מצמצם במידה ניכרת את חופש הביטוי ופוגע בהתנגדות פוליטית לא אלימה לכיבוש. במרס 2012 הגישו עדאלה והאגודה לזכויות האזרח עתירה לבג"ץ לביטול החוק מטעם ארגוני זכויות אדם מובילים בישראל וארגונים פלסטיניים הנפגעים מהחוק.

[הודעה לעיתונות 1](#) | [הודעה לעיתונות 2](#) | [נוסח החוק](#) | [העתירה](#)

16. חוק הפסקת הליכים ומחיקת רישומים בעניין תוכנית ההתנתקות, התש"ע-2010

"חוק החנינה", שאושר בכנסת ב-15 בינואר 2010, פוטר מעונש כל אדם שהורשע בדין בגלל התנגדות להתנתקות מעזה ב-2005, אם לא נגזר עליו עונש מאסר. החוק הרחיב את החנינה המוקדמת שהעניק היועץ המשפטי לממשלה, שהפסיק את ההליכים שנקטו נגד אנשים שהועמדו לדין בפעם הראשונה בגלל עבירות לא משמעותיות. לפי החוק יבוטלו כתבי אישום ויימחקו עבירות מהרישום הפלילי לפי בקשה של הנאשם. החוק מקיים הליך משפטי שונה לאנשים שהאשמו בהשתתפות בהפגנות נגד תוכנית ההתנתקות, ולמעשה יוצר אפליה על בסיס אידיאולוגי, שכן ערבים פלסטינים אזרחי ישראל סובלים התעללות גופנית ומילולית קשה כאשר הם יוצאים להפגנות, בעיקר באירועים הקשורים לעמדותיהם הפוליטיות או האידיאולוגיות. ב-13 בפברואר 2012 דחה בג"ץ עתירה לביטול החוק.

[בג"ץ דחה את העתירה נגד חוק החנינה, הארץ](#), פברואר 2012 | [נוסח החוק](#) | [פסק הדין של בג"ץ](#)

ע"ד סאוסן זהר מעדאלה, "על איסור לימוד הנכבה במערכת החינוך הערבית בישראל". הירחון האלקטרוני של עדאלה, גיליון מס' 74, אוגוסט/ספטמבר 2010

הצעות חוק תלויות ועומדות

17. הצעת חוק לתיקון חוק האזרחות, התשי"ב-1952, הכופה שבועת נאמנות על המבקשים להתאזרח

התיקון המוצע לחוק האזרחות דורש מלא-יהודים המבקשים לקבל אזרחות ישראלית באמצעות תהליך התאזרחות או מאלה המעוניינים להנפיק תעודת זהות בפעם הראשונה (כפי שמחויב לעשות כל אזרח מגיל 16 ומעלה) להישבע שבועת נאמנות לישראל כ"מדינה יהודית, ציונית ודמוקרטית, לסמליה ולערכיה ולשרת את המדינה בכל דרך שיידרש, בשירות צבאי או בשירות לאומי, כמוגדר על פי חוק". מלים אלה יחליפו את הנוסח הקיים של ההצהרה, "אני מצהיר שאהיה אזרח נאמן למדינת ישראל". הדרישה שאזרחים חדשים יישבעו אמונים לישראל כ"מדינה יהודית ודמוקרטית" הופכת את מעמדם של ערביי ישראל לשולי עוד יותר, בהגדרה את ישראל מדינה ליהודים בלבד. חקיקת התיקון עשויה להיות מדרון חלקלק, מכיוון שלפי אין-ספור הצעות חוק אחרות שהוגשו לכנסת, בזמן הקרוב ייתכן שגם חברי כנסת, שרים, פקידים בשירות הציבורי ואחרים יידרשו להישבע אמונים למדינה יהודית ודמוקרטית.²⁰ ב-7 באוקטובר 2010 שלח עדאלה מכתב לראש הממשלה, ליועץ המשפטי לממשלה ולשר המשפטים, שבו טען כי הצעת החוק מכוונת ספציפית נגד הערבים הפלסטינים אזרחי ישראל, שבני זוגם ה"לא-יהודים" – פלסטינים מהשטחים הכבושים וממדינות ערביות אחרות – הם אלה שעשויים להידרש להישבע אמונים למדינה. הממשלה אישרה את הצעת החוק ב-10 באוקטובר 2010, אבל בשלב זה אין רוב בכנסת לאישור החוק.

הצעת החוק

18. הצעת חוק לתיקון חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, לצמצום הביקורת השיפוטית של בג"ץ ולהגבלת כוחו לפסוק בסוגיות בתחום האזרחות

הצעת חוק זו, שהוגשה בדצמבר 2009, מנסה לצמצם את הביקורת השיפוטית של בג"ץ בסוגיות הנוגעות לאזרחות. היא הועלתה בעת שבג"ץ דן בעתירות נגד חוק האזרחות והכניסה לישראל (הוראת שעה), התשס"ג-2003 (תוקן ב-2007), המונע את הכניסה לישראל מפלסטינים מהשטחים הכבושים וממדינות אחרות הנחשבות "מדינות אויב", כמו סוריה, לבנון, איראן ועיראק, לצורך איחוד משפחות עם אזרחי ישראל – רובם המכריע ערבים אזרחי ישראל.²¹ עדאלה שלח מכתב לשר המשפטים וליועץ המשפטי לממשלה ב-18 בדצמבר 2009, שבו ביקש כי ידחו את הצעת החוק

²⁰ ראו למשל התיקון המוצע לחוק יסוד: הממשלה – שבועת אמונים (הצעת חוק מס' 5/18/פ, הוגשה ב-1 באפריל 2009), הקובע כי עם הכניסה לתפקיד יחויבו כל השרים להישבע לישראל כ"מדינה יהודית, ציונית ודמוקרטית" וכן לערכים ולסמלים של המדינה. כיום השרים נדרשים להישבע אמונים רק למדינה. שתי הצעות חוק דומות המבקשות לתקן את חוק יסוד: הכנסת, מציעות לחייב חברי כנסת בשבועת אמונים. הראשונה (הצעת חוק מס' 7/18/פ, הוגשה ב-1 באפריל 2009) דורשת שחברי כנסת יישבעו אמונים למדינה כ"מדינה יהודית, ציונית ודמוקרטית" וכן לערכים ולסמלים של המדינה. השנייה (הצעת חוק מס' 226/18/פ, הוגשה ב-1 באפריל 2009) דורשת מחברי כנסת להישבע אמונים למדינה כ"מדינה יהודית ודמוקרטית". הצעות החוק האלה מטילות מגבלות חמורות על הזכויות של הערבים אזרחי ישראל ועל יכולתם להשתתף בדיון הפוליטי.

²¹ ראו בג"ץ 830/07, עדאלה נ' שר הפנים ואח' (תיק תלוי ועומד).

מכיוון שהיא פוגעת בזכותו של כל אדם לגשת לבתי משפט ופוגעת בעקרון הפרדת הרשויות ולפיכך בשלטון החוק²². ב-12 בדצמבר 2009 דחתה ועדת השרים לענייני חקיקה את הצעת החוק.

[הצעת החוק](#)

19. הצעת חוק לתיקון חוק יסוד: השפיטה (עותר ציבורי), התשע"א-2011

את הצעת החוק הגישו בפברואר 2011 חברי הכנסת דני דנון ויריב לוין. ההצעה עלולה להגביל במידה ניכרת את יכולתם של "עותרים ציבוריים" כמו ארגוני זכויות אדם וקבוצות אחרות המקדמות אינטרסים של כלל הציבור להגיש עתירות לבג"ץ. הצעת החוק תמנע מארגונים הרשומים מחוץ לישראל או מאלה שמרכז פעילותם אינו בישראל (לדוגמה, ארגוני זכויות אדם פלסטיניים בשטחים הכבושים) להגיש עתירות. היא גם תאסור על ארגונים בישראל להגיש עתירות בשמם בלבד; הם יידרשו לצרף לעתירה גם אנשים פרטיים שנפגעו מחקיקה או ממדיניות שנגדה פונה העתירה. ההצעה דורשת מארגונים המגישים עתירה לבג"ץ לדווח לבית המשפט על כל תרומה שקיבלו מ"ישות מדינית זרה", כדי שבית המשפט יהיה ער למה שהצעת החוק מגדירה "מניעים זרים של גופים אינטרסנטיים או עוינים". ועדת השרים לענייני חקיקה דחתה את הצעת החוק ב-27 בנובמבר 2011.

[הודעה לעיתונות | הצעת החוק](#)

זכויות אסירים ועצירים

חוקים חדשים

20. חוק סדר הדין הפלילי (עצור החשוד בעבירות ביטחון) (הוראת שעה) (תיקון מס' 2), התש"ע-2010

הצעת חוק זו²³ נועדה להרחיב את תוקפן של תקנות מעצר נוקשות ממילא הנוגעות לחשודים בעבירות ביטחון. במבט ראשון ההצעה נראית ניטרלית, אך בפועל היא תיושם בעיקר נגד פלסטינים מעזה ופלסטינים אזרחי ישראל. ההליכים המיוחדים מאפשרים לרשויות אכיפת החוק לא להביא עציר החשוד בעבירות ביטחון לפני שופט במשך 96 שעות לאחר המעצר (לעומת 48 שעות לעצירים אחרים). היא גם מאפשרת לבתי משפט להאריך את מעצרו של חשוד בעבירות אלה עד ל-20 יום בכל פעם (לעומת 15 ימים) ולקיים דיונים להארכת מעצר שלא בנוכחות העציר. בנקודה אחרונה זו, הצעת החוק מנסה לעקוף פסיקה של בג"ץ מפברואר 2010, שביטלה את סעיף 5 לחוק סדר הדין

²² עותק של המכתב שמור בעדאלה.

²³ תחת הכותרת חוק סדר הדין הפלילי (עצור החשוד בעבירות ביטחון) (הוראת שעה) (תיקון מס' 2), התש"ע-2010. ההצעה נדונה בוועדת החוקה, חוק ומשפט בכנסת ב-25 באוקטובר 2010.

הפילי (עצור החשוד בעבירת ביטחון) (הוראת שעה), התשס"ה-2006,²⁴ שלפיו אפשר להאריך את מעצרו של חשודים בעבירות ביטחון בהיעדרם.²⁵ החוק מסיר כמה הגנות משפטיות הניתנות לעצירים ולכן חושף אותם לסיכון רב יותר לסבול עינויים והתעללות.²⁶

[הודעה לעיתונות](#) | [נוסח החוק](#) (עמ' 118-120)

21. חוק לתיקון פקודת בתי הסוהר (תיקון מס' 40), התשע"א-2011

החוק,²⁷ שאושר בכנסת ב-3 באוגוסט 2011, כולל סעיף גורף ולא חוקתי המאפשר לשירות בתי הסוהר (שב"ס) למנוע מאסירים המעורבים ב"עבירות ביטחון" לפגוש את עורכי דינם, אם השב"ס חושש שפגישה כזאת עלולה להביא להעברת מידע הנוגע לארגוני טרור. במאי 2012 ישבו בבתי הכלא הישראליים למעלה מ-4,600 פלסטינים, שהורשעו בעבירות ביטחוניות. החוק מפלה "אסירים ביטחוניים", שרובם המכריע הם פלסטינים, וכן את עורכי הדין שלהם, שגם הם ברובם פלסטינים.²⁸ החוק מתיר לשב"ס למנוע מ"אסירים ביטחוניים" פגישה עם עורכי דינם למשך 96 שעות (בעבר אפשר היה למנוע פגישה עם עורך דין עד ל-24 שעות), עם אפשרות להאריך את התקופה ל-14 יום (החוק הקודם איפשר הארכה עד חמישה ימים), באישור פרקליט המדינה. בית משפט מחוזי יכול להאריך את מניעת המפגש עד לתקופה של שישה חודשים (21 יום עד לאישור החוק). בית המשפט העליון יכול להאריך את תקופת המניעה לזמן בלתי מוגבל לאחר שנה (החוק הקודם קבע כי פיקוח של בית המשפט העליון נדרש לאחר שלושה חודשים). הגבלות גורפות אלה מגבירות עוד יותר את הבידוד של האסירים ומונעות מהם גישה לבתי המשפט וקבלת פיצוי.

ב-14 במאי 2012 התקבל חוק נוסף לתיקון פקודת בתי הסוהר, המאפשר הטלת מגבלות נוספות על הגישה של "אסירים ביטחוניים" לייעוץ משפטי. לפי החוק החדש, נציב שב"ס יכול לקבוע כמה עורכי דין יכולים לבקר אסיר בפרק זמן של שלושה חודשים ולהאריך תקופה זו בשלושה חודשים נוספים באישור היועץ המשפטי לממשלה. החוק גם מאפשר לבית משפט מחוזי להאריך את תקופת האיסור על מפגש עם עורך דין בעד שישה חודשים בכל פעם, בלי שיוצגו לו ראיות כלשהן נגד האסיר או הארגון שאליו הוא משתייך. ב-13 במאי 2012 שלח עדאלה מכתב לחברי הכנסת, בדרישה לדחות את הצעת החוק.²⁹

[הודעה לעיתונות](#) | החוק

²⁴ התקבל בכנסת כ"הוראת שעה" שהיתה תקפה ל-18 חודשים. תוקפו של החוק הוארך בינואר 2008 בשלוש שנים.

²⁵ בג"ץ 2028/08, הוועד הציבורי נגד עינויים בישראל ואח' נ' שר המשפטים (העתירה נמשכה במרס 2009). למידע נוסף ראו [הודעה לעיתונות](#).

²⁶ ב-21 באוקטובר 2010 שלח עדאלה מכתב לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, בדרישה לדחות את הצעת החוק.

²⁷ בעבר הצעת חוק מס' פ/558/18, הוגשה ב-10 בינואר 2011.

²⁸ טיוטה קודמת של הצעת החוק, שלא נתמכה על ידי משרד המשפטים, כללה סעיף דומה שחל על אסירים שנדונו למאסר בשל מעורבותם ב"פשע מאורגן". סעיף זה נמחק מהטיוטה הנידונה עתה.

²⁹ ראו [הודעה לעיתונות](#).

הצעות חוק תלויות ועומדות

22. הצעת חוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים) (תיקון – חקירת חשוד בעבירות ביטחון), התשע"א-2011

הצעת חוק זו,³⁰ שהונחה על שולחן הכנסת בדצמבר 2011, שואפת לתת מעמד של קבע לפטור שנכלל בחוק סדר הדין הפלילי, המאפשר להימנע מתיעוד חקירות של חשודים בעבירות ביטחוניות. כמעט כל "העצורים הביטחוניים" הם פלסטינים מהשטחים או פלסטינים אזרחי ישראל. על פי חוק שהתקבל עוד ב-2002, נדרשת המשטרה לתעד בתיעוד חזותי וקולי חקירות של חשודים בעבירות שהעונש עליהן הוא לפחות עשר שנות מאסר. בחוק נקבע לוח זמנים ליישום הדרגתי. לפי סעיף 17 לחוק, החל ב-2008 היו החוקרים מחויבים לתעד חקירות של חשודים ב"עבירות ביטחון". באותה שנה התקבלה בכנסת הוראת שעה³¹, המאריכה את הפטור מתיעוד חקירות כאלה עד יולי 2012 – עשר שנים אחרי חקיקת החוק המקורי. ראוי לציין, כי הדרישה לתעד חקירות תיעוד חזותי וקולי אינה חלה על השב"כ³². ב-21 בדצמבר 2010 הגישו עדאלה, רופאים לזכויות אדם ישראל, אלמיזאן והוועד הציבורי נגד עינויים בישראל עתירה לבג"ץ, שבה דרשו לבטל פטור זה.³³ בדיון בעתירה שהיה באפריל 2012 הורה בג"ץ למדינה להציג לו התפתחויות חדשות בנוגע להצעת החוק עד 4 בספטמבר 2012.

ניסיונות ראשונים לעגן את הפטור בחוק נדחו על ידי הכנסת, אבל הצעת החוק הביאה לחידוש המאמצים. ב-11 במרס 2012 החליטה ועדת השרים לענייני חקיקה לאשר את הצעת החוק.³⁴

23. "חוקי שליט"

כמה הצעות חוק המונחות כעת על שולחנה של ועדת הכנסת נועדו להחמיר עוד יותר את המגבלות הנוקשות המוטלות על אסירים ביטחוניים פלסטינים הכלואים בבתי כלא ישראלים. כל הצעות החוק עברו בקריאה טרומית במליאת הכנסת והן זוכות לתמיכה איתנה ורחבה בקרב חברי הכנסת. המגבלות הנוספות שהצעות אלה מבקשות להטיל על אסירים ביטחוניים פלסטינים נועדו במקור להגביר את הלחץ המופעל על חמאס לשחרר את החייל גלעד שליט, שהוחזק בשבי הארגון. לאחר שחרורו של שליט בעקבות העסקה לחילופי אסירים מאוקטובר 2011, לא ברור מה יעלה בגורלן של הצעות חוק אלה. כל ההצעות עברו בקריאה טרומית בכנסת והן נהנות מתמיכה חזקה ורחבה בקרב חברי הכנסת.

³⁰ מידע נוסף על [תזכיר הצעת החוק](#) מאתר המשרד לביטחון פנים.

³¹ [תיקון מס' 4](#) לחוק סדר הדין הפלילי (חקירת חשודים), התשס"ח-2008.

³² ראו [דו"ח משותף שהגישו עדאלה וארגונים אחרים לוועדת האו"ם נגד עינויים](#): "List of Issues Prior to Reporting by the Committee Against Torture," March 2012: pp. 5-6.

³³ בג"ץ 9416/10, עדאלה ואח' נגד המשרד לביטחון הפנים (תיק תלוי ועומד).

³⁴ יהונתן ליס, ["השרים נגד תיעוד חקירות ביטחוניות"](#), הארץ, 18.3.2012.

- **הצעת חוק למניעת ביקורים מאסירים – 2009**³⁵ נועדה להטיל איסור גורף על קבלת ביקורים בקרב אסירים המשתייכים לארגון המוגדר ארגון טרור.³⁶ ([הצעת החוק](#))
- **הצעת חוק הגבלת ביקורים מאסיר ביטחוני – 2010**³⁷ מציעה למנוע מכל אסיר השייך לארגון המוגדר ארגון טרור, שמחזיק בשבויי ישראלי, ביקורים בכלא ואת הזכות להתייעץ עם עורך דין. ([הצעת החוק](#))
- **הצעת חוק שחרור אסירים וחטופים – 2009**³⁸ קובעת כי אם ארגון המוגדר ארגון טרור מחזיק בשבויי ישראלי ודורש שחרור של אסיר מסוים המוחזק בכלא ישראלי, יש לכלוא אסיר זה "בבידוד מוחלט ולמנוע ממנו כל קשר עם בן אנוש אחר". ([הצעת החוק](#))
- **הצעת חוק כליאת אסירים מבוקשים – 2009**³⁹ קובעת שמכל אסיר ששחרורו מותנה בשחרור של ישראלי המוחזק בשבי על ידי ארגון המוגדר ארגון טרור יישללו זכויות שאפשר להגביל בנימוקים ביטחוניים. אסיר זה יוחזק בבידוד ללא הגבלת זמן ולא יהיה זכאי לשחרור מוקדם או לחנינה. לאחר שאסירים כאלה סיימו את תקופת המאסר שנגזרה עליהם, יש להכריז עליהם כעל עצירים ולהמשיך לכלוא אותם. ([הצעת החוק](#))

24. הצעת חוק המאבק בטרור, התשע"א-2011

הצעת חוק נרחבת זו, המחזיקה יותר מ-105 עמודים ובהם סעיפי החוק ודברי הסבר, מאיימת לעגן בחוק הליכים שונים ולאשר הליכים חדשים שבהם נעשה שימוש מפלה נגד פלסטינים תושבי השטחים הכבושים וכן נגד פלסטינים אזרחי ישראל, לכאורה בשם המאבק בטרור. הצעת החוק מבקשת לקבע בחוק הישראלי תקנות חירום רבות שבהן נעשה שימוש כיום, שחלקן קיימות עוד מתקופת המנדט הבריטי, בצעד שיפגע פגיעה משמעותית בזכויותיהם של עצורים החשודים בעבירות ביטחון.⁴⁰ החוק מפרט אמצעים דרקוניים נוספים שאפשר לנקוט בחקירות של חשודים המואשמים ב"עבירות ביטחון"; מאפשר שימוש נרחב בראיות חסויות בבית המשפט; מגביל את הנגישות של עצורים לביקורת שיפוטית; מחליש את הדרישות להצגת ראיות מטעם התביעה במקרים אלה; מקים עבירות פליליות חדשות, כמו ביטוי פומבי של תמיכה בארגון טרור או הבעת סימפטיה

³⁵ הצעת חוק מס' פ/735/18, עברה בכנסת ברוב של 52 נגד עשרה, עם נמנע אחד.

³⁶ לפי הצעת החוק יהיו אסירים אלה זכאים רק לביקורים של הצלב האדום, וגם אלה רק אחת לשלושה חודשים.

³⁷ הצעת חוק מס' פ/2396/18, עברה בכנסת ברוב של 51 לעומת עשרה.

³⁸ הצעת חוק מס' פ/829/18, עברה בכנסת ברוב של 53 לעומת תשעה.

³⁹ הצעת חוק מס' פ/758/18, עברה בכנסת ברוב של 54 לעומת עשרה, עם נמנע אחד.

⁴⁰ הרשויות הישראליות מרבות להשתמש בפקודת מניעת טרור, תש"ח-1948 ובחוק איסור מימון טרור, התשס"ד-2004, בהליכים המתייחסים לעבירות ביטחון. לאלה מתווספים תקנות ההגנה (שעת חירום), 1945, חוק כליאתם של לוחמים בלתי חוקיים, התשס"ב-2002 וחוק סדר הדין הפלילי (עצור החשוד בעבירת ביטחון) (הוראת שעה), התשס"ו-2006.

לארגון כזה;⁴¹ ומגביר באופן משמעותי את העונשים שאפשר להטיל על נאשמים שהורשעו בעבירות כאלה. יתרה מזו, הצעת החוק מגדירה באופן רחב ומעורפל מהו טרור ומהו ארגון טרור: "חבר בני אדם המבצע מעשה טרור או עבירת טרור חמורה כהגדרתה בסעיף 49, או הפועל במטרה לאפשר או לקדם ביצוע מעשה טרור או עבירה כאמור".⁴² הצעת החוק פורסמה על ידי משרד המשפטים ב-21 באפריל 2010. היא עברה בקריאה ראשונה בכנסת ב-3 באוגוסט 2011.⁴³

הצעת החוק

חופש ההתאגדות

סדרת החוקים שלהלן מנסה לפגוע בחופש הביטוי ובחופש ההתאגדות של עמותות וארגונים בישראל. צרור זה של הצעות חוק עלה בעיקרו בתגובה לטענות שלפיהן העבודה הלגיטימית של ארגונים אלה, הפועלים להגן על זכויותיהם של פלסטינים, היא חלק ממסע הדה-לגיטימציה של ישראל בעקבות פרסום דו"ח גולדסטון בספטמבר 2009.⁴⁴ בנוסף לחוקים ולהצעות החוק המפורטים להלן, הוגשו שתי הצעות נפרדות להקמת ועדות חקירה פרלמנטריות, כדי לבדוק את מקורות המימון של ארגוני זכויות אדם ואת פעילותם שהועלו בתחילת 2011. בעקבות ביקורת שנמתחה על ההצעות בישראל ובעולם, הודיע נתניהו כי אינו תומך עוד בהקמת ועדות החקירה האלה. ביולי 2011 החליטה הכנסת לבטל את שתי ההצעות.

חוקים חדשים

25. חוק חובת גילוי לגבי מי שנתמך על ידי ישות מדינית זרה, התשע"א-2011 (חוק מימון עמותות)

חוק זה, שעבר בכנסת בפברואר 2011, מציג לעמותות דרישות דיווח ובקרה פולשניות. העמותות נדרשות להגיש ולפרסם דו"חות רבעוניים על כל התרומות שקיבלו מממשלות זרות או מתורמים ציבוריים, כולל דיווח מפורט על כל התחייבות לתורמים – בין אם ניתנה בכתב או בעל פה. החוק גם קובע כי פרטים אלה יפורסמו באתרי האינטרנט של העמותות, משרד המשפטים ורשם העמותות. התכלית המוצהרת של החוק היא שקיפות, אולם הדרישות הכלולות בו מיותרות מכיוון שכל ארגון ללא מטרת רווח בישראל כבר נדרש, לפי החוק הישראלי, לפרסם באתר האינטרנט שלו פרטים על מקורות המימון שלו ונתונים כלכליים נוספים. ארגונים ללא מטרת רווח נדרשים גם להגיש דו"ח

⁴¹ לפי הצעת החוק, אפשר להטיל עונש של שלוש שנות מאסר על אדם שמניף דגל, מציג סמל או מפרסם סיסמה של ארגון טרור.

⁴² ראו הצעת החוק, <http://www.justice.gov.il/NR/rdonlyres/77CD3245-3A1D-4F8E-AA54-5D8C25344888/29272/611.pdf>

⁴³ נייר עמדה מטעם האגודה לזכויות האזרח, "חוק הטרור: חקיקת חירום לא דמוקרטית הופכת לחקיקה של קבע", 2.8.2011.

⁴⁴ ראו לדוגמה מכון ראות, "אתגר הדה-לגיטימציה של ישראל. יצירת חומת אש מדינית", מרס 2010.

שנתי לעמותה, שבהם עליהם לפרט אם קיבלו תרומות מממשלות זרות.⁴⁵ החוק נועד לפגוע בעמותות ולערער את איתנותן הכלכלית, מכיוון שהמגבלות הכלולות בו עלולות לרפות את ידיהן של ממשלות זרות המעוניינות לתרום לארגוני זכויות אדם – העמותות הישראליות המקבלות מימון מממשלות זרות. תנועות ימין וקבוצות מתנחלים, הפועלות בניגוד לנומרות של המשפט הבינלאומי, מקבלות מימון מתורמים פרטיים ולכן לא יפגעו מהחוק. יתרה מזו, החוק פוטר מעמידה בדרישותיו ארגונים התומכים בישראל, כמו ההסתדרות הציונית, הסוכנות היהודית, קרן היסוד וקק"ל. לכן האפליה היא חלק בלתי נפרד מהחוק. ארגונים פלסטיניים וארגונים המקדמים זכויות של פלסטינים פגיעים במיוחד, מכיוון שברוב המקרים אין להם גישה למימון ממקורות ממשלתיים ישראלים והגישה שלהם לקרנות פרטיות מקומיות מוגבלת יחסית.⁴⁶

[נייר עמדה](#) (באנגלית) | [נוסח החוק](#)

הצעות חוק תלויות ועומדות

26. הצעת חוק הכנסה למוסדות ציבוריים המקבלים תרומה מישות מדינית זרה (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011

הצעת חוק זו, שהוצגה בכנסת ב-30 בנובמבר 2011, משלבת שתי הצעות חוק קודמות המתייחסות למימון עמותות.⁴⁷ הצעת החוק המשולבת עלולה להביא לסגירת עמותות, ובעיקר ארגוני זכויות אדם, באמצעות הטלת מגבלות משמעותיות על הגישה שלהן לקרנות של ממשלות זרות, אם יעדיהן או פעילותן "שוללים את קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית; מסיתים לגזענות; תומכים במאבק מזוין נגד מדינת ישראל; תומכים בהעמדה לדין של נבחר ציבור וקציני צה"ל בבתי דין לאומיים; קוראים לסירוב לשרת בצבא הישראלי; ו/או תומכים בחרם על מדינת ישראל או אזרחיה".⁴⁸ הצעת החוק מחלקת את העמותות הרשומות בישראל לשלוש קטגוריות: (1) אלה שעליהן ייאסר לחלוטין לקבל מימון מממשלות זרות (אם רואים בהן "ארגונים פוליטיים"); (2) אלה שאינן נחשבות "ארגונים פוליטיים", אבל אינן מקבלות מימון מממשלת ישראל ועל כן עליהן לשלם 45% מס על מימון שמקורו בחו"ל; אלה שמקבלות מימון מממשלת ישראל (או שקיבלו ממנה מימון בעבר), שיכולות להמשיך לקבל מימון זר. החוק פוגע בחופש ההתאגדות ובחופש הביטוי של ארגוני זכויות אדם בישראל המבקשים להיאבק באפליה ולפעול באמצעים דמוקרטיים לשיפור מצבם הפוליטי, המשפטי והחברתי של הפלסטינים בישראל ולקדם את התפיסה הרואה בישראל מדינה דמוקרטית

⁴⁵ האגודה לזכויות האזרח הזהירה מפני "שימוש לרעה (לכאורה) במנגנוני השקיפות והדיווח לצורך השפעה שלילית על פעילויות חוקיות ולגיטימיות של יחידים, קבוצות או גופים מסוגים שונים ונגד ניצול כלים אלה להטלת הגבלות של מתנגדים פוליטיים או אידיאולוגיים ולהשתקתם". ראו [נייר עמדה של האגודה לזכויות האזרח](#) המתייחס לחוק, 23 בפברואר 2010.

⁴⁶ לפרטים נוספים ראו ["MKs push for further pressure on human rights groups as restrictive legislation progresses"](#), 10 March 2011, JNews.

⁴⁷ הצעת החוק משלבת בין הצעת חוק מס' 2917/18 פ' שהגישה חברת הכנסת פניה קירשנבאום והצעת חוק מס' 3346/18 פ' של חבר הכנסת אופיר אקוניס.

⁴⁸ 1 December 2011, ["New bill restricting foreign funding to Israeli NGOs back on agenda."](#) Jnews, 2011.

לכל אזרחיה. הצעת החוק הוקפאה בדצמבר 2011, בעקבות ביקורת בינלאומית קשה שנמתחה עליה.

[הודעה לעיתונות](#) | [הצעת החוק](#) | [הצעת החוק של אקוניס](#) | [הצעת החוק של קירשנבאום](#)

27. הצעת חוק העמותות (תיקון – סייגים לרישום ופעילות עמותה) (2010) (חוק סמכות שיפוט אוניברסלית)

הצעת חוק זו, שהוצגה באפריל 2010, מבקשת להוציא אל מחוץ לחוק עמותות המספקות מידע לזרים או המעורבות בהליכים משפטיים שנקטים בחו"ל נגד פקידיים בכירים בממשלה הישראלית או קצינים בכירים בצבא הישראלי המואשמים בפשעי מלחמה.⁴⁹ לפי הצעת החוק, לא יירשם ארגון לא ממשלתי אם "יש סיבות סבירות להניח שארגון זה מספק מידע לישויות זרות או שהוא מעורב בהליכים משפטיים בחו"ל נגד פקידי ממשלה ישראלים בכירים או נגד קציני צה"ל, המואשמים בפשעי מלחמה". הצעת החוק מאפשרת גם לסגור עמותה קיימת, אם תהיה מעורבת בפעילות מסוג זה. נוסח הצעת החוק מתייחס ישירות לדו"ח גולדסטון, כהצדקה לתנאים המפורטים בה. מכיוון שההצעה מנסה בראש ובראשונה להסתיר מידע או חשדות לעבירות, היא סותרת את הנורמות של המשפט הפלילי הבינלאומי ושל המשפט הבינלאומי ההומניטרי. הצעת החוק מהווה התקפה על ארגוני זכויות אדם ועל כל אדם המתנגד לפשעי מלחמה. הצעת החוק הפרטית הזאת עדיין לא אושרה על ידי הממשלה.

[הודעה לעיתונות](#) | [הצעת החוק](#)

28. הצעת חוק שמירה על ערכי מדינת ישראל (תיקוני חקיקה) (2009) (הצעת חוק "מדינה יהודית ודמוקרטית")

לפי הצעת החוק הפרטית הזאת, רשם העמותות ורשם החברות יוסמכו לסגור עמותות או חברות, אם מטרתיהן או פעולותיהן מנוגדות לתפיסה שמדינת ישראל היא "מדינה יהודית ודמוקרטית".⁵⁰ הצעת החוק, שעלתה ב-2009, פוגעת בחופש ההתאגדות ובחופש הביטוי של כל הארגונים הערביים בישראל הפועלים – באמצעים דמוקרטיים – נגד האפליה, לשיפור המעמד הפוליטי, המשפטי והחברתי של הפלסטינים בישראל ולקידום התפיסה של ישראל כמדינה דמוקרטית לכל אזרחיה. הצעת החוק דורשת מהם לבטא את נאמנותם למדינה היהודית ולכן מנסה להגביל את זכויותיו של המיעוט הערבי. יש קווי דמיון בין הצעת חוק זו ובין סעיף 7א בחוק יסוד: הכנסת, התשמ"ה-1985, שדורש מכל מפלגה ערבית לא לשלול את קיומה של ישראל כ"מדינה יהודית ודמוקרטית", דרישה לא דמוקרטית ששימשה בכל מערכות הבחירות את אלה שניסו לפסול מפלגות ערביות. הצעת החוק נועדה לחתור תחת הפעילות היומיומית של ארגונים ערביים ולהעמיד אותם תחת חקירה אולטרה-לאומית ואידיאולוגית המאיימת על פעילותם הלגיטימית. ועדת השרים לחקיקה החליטה בתחילת

⁴⁹ הצעת חוק מס' פ/2456/18.

⁵⁰ הצעת חוק מס' פ/1220/18. הצעת החוק נדונה בוועדת השרים לחקיקה ב-7 בנובמבר 2010.

נובמבר 2010 לשנות את נוסח הצעת החוק בתיאום עם שר המשפטים ולהביא אותה לדיון חוזר בתוך 30 יום.

[הצעת החוק](#)

השטחים הכבושים

[הצעות חוק תלויות ועומדות](#)

29. תיקון מס' 8 (2007) לחוק הנזיקים האזרחיים (אחריות המדינה), התשי"ב-1952

הצעת החוק נועדה לפטור את המדינה מאחריותה לפגיעות גופניות ולנזקים שנגרמו לפלסטינים בשטחים. אף על פי שהצעת החוק הועלתה לפני שהממשלה הנוכחית נכנסה לתפקידה, היא מקבלת את תמיכתה. החוק המוצע יחול בדיעבד על פגיעות גופניות ונזקי רכוש שנגרמו לפלסטינים משנת 2000 ואילך. הצעת החוק קובעת גם, שאפילו קורבנות של פעולות לא חוקיות שביצעו כוחות הביטחון הישראליים שאינם קשורות לפעילות מלחמתית כלשהי יישארו ללא סעד משפטי. בלי זכות לתבוע פיצויים במקרים כאלה, מצטמצמת עוד יותר האפשרות לקיים חקירה בתקריות שבהן נגרם נזק לרכוש, נגנב רכוש או היתה התעללות של חיילי הצבא הישראלי או אנשי כוחות הביטחון של ישראל. הצעת החוק נועדה להפוך פסק דין שהתקבל פה אחד על ידי הרכב של תשעה שופטים בדצמבר 2006, שלפיו חוק דומה אינו תקף.⁵¹ באותה עתירה קבע בית המשפט שהחוק מפר את הזכות לחיים, לכבוד, לקניין ולחירות וכי הוא סותר את חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. מרכז עדאלה הגיש יחד עם ארגונים אחרים נייר עמדה לוועדת חוקה, חוק ומשפט בכנסת בעניין החוק והשתתף בדיון בוועדה ב-16 בנובמבר 2010.⁵²

[הודעה לעיתונות](#) | [הצעת החוק](#) | [נייר העמדה](#) (באנגלית)

30. הצעת חוק המעניקה הטבות מס לתרומות למוסדות המעודדים "התיישבות ציונית", התשע"ב-2012

לפי הצעת החוק, שעלתה בפברואר 2012, תוענק הנחה במס בשיעור 35% לתרומות למוסדות המקדמים "התיישבות ציונית". הצעת החוק מבחינה בין מוסדות ציבור על בסיס פוליטי ואידיאולוגי ובכך היא סותרת את הייעוד המקורי של הטבות מס – קידום יעדים חברתיים כמו שיפור החינוך, התרבות ושירותי הדת. ההבחנה המוצעת מפירה את עקרון השוויון בין מוסדות ציבור. ההטבה תוענק למוסדות המקדמים הקמת התנחלויות במזרח ירושלים ובגדה המערבית או את הרחבתן. לפי המשפט הבינלאומי, מדובר בהתנחלויות לא חוקיות.

⁵¹ ראו בג"ץ 8276/05, עדאלה ואח' נ' שר הביטחון (פסק הדין ניתן ב-12 בדצמבר 2006).

⁵² ראו Ido Rosenzweig and Yuval Shany, Israel Democracy Institute, [Definition of "Combat Action" in Civil Tort Law \(Liability of the State\) – Amendment Bill \(No. 8\)](#)

הודעה לעיתונות

31. הצעת חוק שמירה על זכויות מקימי מבנים ביהודה ושומרון (הגדה המערבית הכבושה), התשע"ב-2011 והצעת חוק הגנה על מחזיקים במקרקעין ביהודה ושומרון (הגדה המערבית הכבושה), התשע"ב-2011

שתי הצעות החוק מבקשות להעניק מעמד חוקי, בדיעבד, להתנחלויות שנבנו על אדמות פלסטיניות פרטיות. כל ההתנחלויות בשטחים הכבושים אינן חוקיות לפי המשפט הבינלאומי. הצעות החוק הועלות בעקבות כמה פסקי דין שנתן בג"ץ לאחרונה, שהורו על פינוי התנחלויות או מאחזים לא חוקיים שנבנו על קרקע פלסטינית פרטית.⁵³ הצעות החוק מנסות לעקוף את הפסיקה ולחתור תחת שלטון החוק. בדברי ההסבר הרשמיים שנכללים בהן, שתי הצעות החוק מותחות ביקורת גלויה על פסקי הדין של בג"ץ.

לפי הצעת החוק הראשונה,⁵⁴ שיזמו חבר הכנסת יעקב כ"ץ ו-14 ח"כים נוספים, ייקבע כי כל בנייה בהתנחלויות שקיבלה אישור ממשלתי או סיוע ממשלתי – ובכלל זה פיתוח תשתיות, מתן תמריצים או פרסום בדבר הבנייה של מבנים חדשים – תיחשב אדמת מדינה. הצעת החוק מכריזה גם, שכל אדם שחשב "בתום לב" שהוא בעלי הקרקע שעליה בנה את ביתו, ייחשב בעלי הקרקע.

את הצעת החוק השנייה,⁵⁵ הידועה בכינוי "חוק ההסדרה", יזמו ח"כ זבולון אורלב ו-19 ח"כים נוספים. ההצעה מונעת פינוי או הריסה של התנחלות, אם גרות בה יותר מ-20 משפחות ואם איש לא תבע בעלות על הקרקע ארבע שנים מהקמתה.

הצעות החוק היו אמורות לעלות לדין בכנסת ב-23 במאי 2012, אבל הדיון בהן נדחה בגלל החשש מגינוי בינלאומי ומהפעלת לחץ אם יאושרו. "חוק ההסדרה" נדחה בהצבעה בכנסת ב-6 ביוני 2012.⁵⁶

⁵³ בפסק דין אחד הורה בג"ץ להרוס חמישה מבנים בשכונת האולפנה בבית אל. בית המשפט הורה לממשלה להרוס את המבנים עד 1 במאי 2012. בג"ץ 9060/08, עבד אל גאני יאסין חאלד עבדאללה נגד שר הביטחון (פסק הדין ניתן ב-21 בספטמבר 2011). ב-7 במאי 2012 דחה בג"ץ בקשה חריגה של המדינה לבטל את פסק הדין ולפתוח מחדש את הדיון והורה לממשלה ליישם את ההחלטה עד 1 ביולי 2012. ראו יש דין, "הבנייה הבלתי חוקית בשכונת האולפנה (ג'בל ערטיס) – רקע".

באוגוסט 2011 הורה בג"ץ להרוס את מאחז מגרון. בג"ץ 8887/06, יוסף מוסא עבד א-ראזק אל-נאבות ואח' נגד שר הביטחון ואח' (פסק הדין ניתן ב-2 באוגוסט 2011). במרס 2012, בעקבות ניסיון להתעלם מיישום פסק הדין, דחה בית המשפט הסדר מתוקן שקידמה הממשלה. ראו חיים לוינסון, "[בג"ץ דחה את הסכם הפשרה לפינוי מגרון](#)". הארץ, 25.3.2012.

⁵⁴ הצעת חוק מס' פ/3643/18, הוגשה לכנסת ב-14 בנובמבר 2011.

⁵⁵ הצעת חוק מס' פ/3632/18, הוגשה לכנסת ב-7 בנובמבר 2011.

⁵⁶ יהונתן ליס, "ברוב של 69 מתנגדים: חוק ההסדרה הופל". הארץ, 6.6.2012.